

Νέα επιστημονικά δεδομένα και ανθρώπινες αξίες

Δρ Μάνος Δανέζης

Επίκουρος καθηγητής Αστροφυσικής

Τμήμα Φυσικής ΕΚΠΑ

Για να κατανοήσουμε τη σύγχρονη Φυσική, αλλά και τα σύγχρονα Μαθηματικά, πρέπει ν' αντιληφθούμε ότι έχουν αλλάξει δραματικά βασικά δεδομένα τα οποία καθόριζαν την έννοια «επιστήμη» μετά το 1600 μ.Χ.

Ένα από αυτά είναι η έννοια της *κοινής ανθρώπινης λογικής*, της λογικής δηλαδή την οποία ανέπτυξε ο άνθρωπος μέσω των αισθήσεών του και η οποία ταυτιζόταν μέχρι τώρα με την *επιστημονική λογική*. Σήμερα πλέον, η σύγχρονη επιστημονική σκέψη διαφοροποιείται όλο και περισσότερο από την *κοινή ανθρώπινη λογική**, έτσι ώστε όποιος δεν έχει εκπαιδευτεί από μικρός σ' αυτήν, να μην μπορεί να κατανοήσει την αλήθεια των φυσικών γεγονότων που περιγράφονται από τη σύγχρονη φυσική θεωρία. Το κακό, βέβαια, είναι ότι το παγκόσμιο εκπαιδευτικό σύστημα δεν βοηθά προς την κατεύθυνση της αφομοίωσης των νέων αυτών νοητικών διαδικασιών.

Αποτέλεσμα αυτού του γεγονότος είναι, ένα μεγάλο μέρος της κοινωνίας, να αντιμετωπίζει τις νέες επιστημονικές αλήθειες ως μεταφυσικές και θεολογικές, στερούμενες κάθε επιστημονικής και τεχνολογικής αξίας.

Η τεράστια αυτή σύγχυση έχει ως επακόλουθο την γνωστική στρωματοποίηση της κοινωνίας. Έτσι διακρίνουμε αρχικά την μικρή ομάδα εκείνων οι οποίοι έχουν την δυνατότητα να συνειδητοποιήσουν και να προωθήσουν τα νέα επιστημονικά δεδομένα τα οποία εξελίσσονται έξω από τα όρια της κοινής ανθρώπινης λογικής.

Ένα δεύτερο στρώμα δομείται από όλους εκείνους, ειδικούς ή μη, των οποίων η επιστημονική λογική βρίσκεται ακόμα έγκλειστη στα πλαίσια της κλασσικής κοινής ανθρώπινης λογικής των αισθήσεων. Το στρώμα αυτό περιλαμβάνει δύο επιμέρους κοινωνικές ομαδοποιήσεις:

α. Τους ανθρώπους εκείνους οι οποίοι για διάφορους λόγους δεν μπορούν ή δεν θέλουν να δεχθούν την νέα επιστημονική πραγματικότητα και

β. Εκείνους που θέλουν μεν, αλλά δεν γνωρίζουν, ή δεν μπορούν, να αναζητήσουν τις πηγές της νέας γνώσης επειδή αυτή, είτε δεν διατίθεται μέσω της εκπαιδευτικής διαδικασίας, είτε διατίθεται με τρόπο που δεν γίνεται κατανοητή.

Η στρωματοποίηση αυτή σε άλλες ιστορικές περιόδους, και σε άλλους πολιτισμούς, οδήγησε στη δημιουργία κλειστών ιερατειών γνώσης τα οποία συν τω χρόνω εξελίχθηκαν σε κάστες, επιζήμιες για την κοινωνία, αλλά και για το μέλλον του πολιτισμού που τις εξέθρεψε.

Το λάθος αυτό δεν θα πρέπει να επαναληφθεί στα πλαίσια του νέου πολιτισμικού ρεύματος των επόμενων αιώνων.

Ορθολογισμός και κοινωνία

Είναι πλέον κοινή πλέον είναι η επιστημονική συνείδηση ότι ο δυτικός ορθολογισμός, αν και αποτελεί έναν αναγκαίο παράγοντα αντιμετώπισης του αισθητού περιβάλλοντός μας, δεν αποτελεί όργανο φερέγγυας διερεύνησης της συμπαντικής φυσικής πραγματικότητας.

Όμως, και στο επίπεδο της κοινωνικής ζωής μας, ο ορθολογισμός πρέπει να αποτελεί μόνο μian όψη, την ποσοτική, του πολιτισμού της κοινωνίας μας. Η άλλη όψη, η ποιοτική, συγκροτείται από αξίες, οι οποίες ορθολογικά κρινόμενες δεν έχουν μια πραγματική αντικειμενικότητα.

Όπως αναφέρει ο H. Marcuze: «Ζούμε και πεθαίνουμε κάτω από τη σκέπη της ορθολογικότητας και της παραγωγής. Ξέρουμε πως η εξόντωση είναι ο φόρος της προόδου και πως ο θάνατος είναι ο φόρος της ζωής, ξέρουμε πως η καταστροφή και ο κόπος είναι απαραίτητες προϋποθέσεις της ευτυχίας και της χαράς και ότι οι δουλειές πρέπει να πηγαίνουν καλά, κι ακόμα ξέρουμε πως το να ζητάμε κάτι διαφορετικό είναι Ουτοπία. Η ιδεολογία αυτή είναι η ιδεολογία του κατεστημένου κοινωνικού μηχανισμού, είναι απαραίτητη σ' αυτόν για τη συνέχιση της λειτουργίας του κι αποτελεί τμήμα της ορθολογικότητάς του... Έξω από αυτή την ορθολογικότητα, βρισκόμαστε αμέσως σ' ένα κόσμο αξιών κι οι αξίες που είναι έξω από την αντικειμενική πραγματικότητα είναι καθαρά υποκειμενικές. Ο μόνος τρόπος να τους ξαναδώσουμε μια κάποια αφηρημένη κι ακίνδυνη εγκυρότητα, είναι να τους αποδώσουμε μια μεταφυσική δύναμη. Μια τέτοια δύναμη όμως δεν μπορεί να αποδειχθεί, άρα δεν έχει πραγματική αντικειμενικότητα. Οι αξίες αυτές μπορεί να έχουν κάτι το ανώτερο (ηθικά και πνευματικά) δεν είναι όμως πραγματικές, κι έτσι πολύ λίγο μετράνε στις καθημερινές υποθέσεις της ζωής. Το ίδιο συμβαίνει και με όλες τις ιδέες που, από την ίδια τους τη φύση, δεν μπορούν να επαληθευτούν με επιστημονική μέθοδο. Ακόμα κι όταν τις αναγνωρίζουμε, τις σκεφτόμαστε και τις τιμούμε, εξακολουθούν να θεωρούνται ένοχες για έλλειψη αντικειμενικότητας. Αλλά ακριβώς αυτή η έλλειψη αντικειμενικότητας τις κάνει παράγοντες κοινωνικής συνοχής. Οι ανθρωπιστικές, θρησκευτικές και ηθικές ιδέες δεν είναι παρά ιδανικά, δεν ανακατεύονται με τον κατεστημένο τρόπο ζωής και έτσι μπορούν να διατηρούν την αξία τους παρά το γεγονός ότι αναιρούνται καθημερινά από μια συμπεριφορά που επιβάλλουν οι απαιτήσεις της πολιτικής και της επιχειρηματικής δραστηριότητας» (H. Marcuze, Ο μονοδιάστατος άνθρωπος, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1971).

Βιβλιογραφία

Μάνος Δανέζης και Στράτος Θεοδοσίου: *"Το Μέλλον του Παρελθόντος- Επιστήμη και Νέος Πολιτισμός*, εκδόσεις Δίαυλος Αθήνα 2010

Μάνος Δανέζης και Στράτος Θεοδοσίου: *"Έτσι βλέπω τον Κόσμο-Η Επιστήμη του Homo Universalis"*, Εκδόσεις Δίαυλος, Αθήνα 2012.

16 June 2014